

DOCENTBEELD EINDFASEBEKWAAM

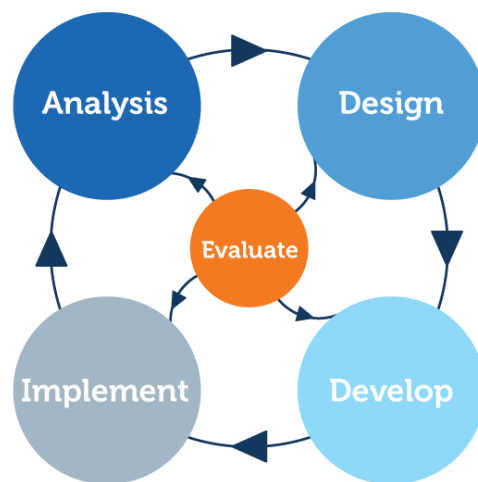
Professionele houding en gedrag (brede professionele basis)

In je ontwikkeling tot docent en in je manier van leren laat je een onderzoekende en ontwikkelingsgerichte houding zien. Dit betekent onder andere dat je bewust bezig bent met jezelf te leren kennen: je achtergrond, je identiteit, je manier van leren, je kwaliteiten en je leerpunten, je overtuigingen en je belemmeringen. Maar dit betekent bijvoorbeeld ook dat je de actualiteit bijhoudt, zowel wat betreft de vakinhoud, de vakdidactiek als de pedagogiek.

Op basis van deze zelfkennis ben je steeds beter in staat om keuzes te maken in hoe je handelt als lerende en als docent en deze keuzes te onderbouwen.

Bij een professionele houding en bij professioneel gedrag horen ook het kunnen samenwerken met medestudenten, docenten en collega's in het veld en op een respectvolle manier met hen kunnen communiceren.

Om jezelf te kunnen ontwikkelen tot docent is het nodig dat je in staat bent om systematisch terug te blikken op je eigen houding en handelen aan de hand van een reflectiecyclus. Uit de reflectiecyclus volgen conclusies, die weer de input zijn voor het verbeteren van je persoonlijke ontwikkeling en beroepsontwikkeling.

In de school en rondom het lesgeven

Een collegiale student/docent is in staat samen te werken met medestudenten, begeleiders en collega's in de school. Daarbij draag je bij aan de kwaliteit van het onderwijs en sta je open voor feedback waarmee je je eigen handelen kunt verbeteren. Dit houdt bijvoorbeeld in dat je oog hebt voor de gezamenlijke taken van het team en je eigen taken daarbinnen en dat je de verantwoordelijkheid neemt voor jouw taken. Je houdt je aan afspraken. Je kunt luisteren en je kunt op een respectvolle en onderbouwde manier je eigen visie uiteen zetten binnen een groep (bijvoorbeeld tijdens het samenwerken met medestudenten). Daarnaast sta je open voor ontwikkelingsgerichte feedback van anderen.

Bij collegiaal samenwerken hoort ook een goede communicatie. Als student/docent

communiceer je op een effectieve en respectvolle manier met verschillende doelgroepen, zoals ouders, hulpverleners, schooldirectie, collega's en leerlingen.

Gaandeweg de hoofdfase ontwikkel je steeds meer zicht op de pedagogische rol van een leraar en op je eigen normen en waarden hier binnen. Als je merkt dat jouw normen en waarden belemmerend zijn in je pedagogisch handelen, dan kun je hier met je begeleiders een open gesprek over voeren.

Een belangrijk vangnet voor leerlingen is de zorgstructuur op een school. Je moet als docent goed op de hoogte zijn van deze zorgstructuur zodat je weet hoe kinderen begeleid worden in het maken van loopbaankeuzes/vakkenkeuzes. Maar ook om leerlingen naar de juiste mensen binnen de school door te verwijzen als er problemen zijn. Of om zelf als student/docent bij de juiste mensen informatie of hulp te vragen. Bijvoorbeeld in het geval van pesten door leerlingen in jouw klas. Aan het einde van de hoofdfase ken je de basisprincipes rondom pestgedrag. En omdat je de school-specifieke aanpak hiervan dan ook kent, kun je de gewenste acties ondernemen om het pestgedrag aan te pakken.

Gaandeweg de hoofdfase ontwikkel je steeds meer zicht op het onderwijsveld. Zo ben je op de hoogte van de laatste ontwikkelingen in het voortgezet (beroeps)onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs. Je kunt dan ook precies uitleggen wat de positie en de rol is van jouw (stage)school in het onderwijsveld. Je hebt je in andere schooltypen (havo/vwo, vmbo of MBO) verdiept door vakliteratuur en/of een schoolbezoek. Je kent de karakteristieke kenmerken van verschillende onderwijsconcepten (bijvoorbeeld Dalton, Montessori, Agora, Künskapskolan, Jenaplan en International Baccalaureate (IB)).

Om je als docent aardrijkskunde te ontwikkelen, heb je je verdiept in de opbouw van het curriculum van aardrijkskunde, Mens en Maatschappij of het MBO-vak van de school voor de klassen waar je les aan geeft. Dit betekent bijvoorbeeld dat je de kerndoelen en eindtermen voor het vak aardrijkskunde hebt bestudeerd. En dat je je hebt verdiept in de profielen van het vmbo en dat je weet waar aardrijkskunde aangeboden wordt.

Om het leren van leerlingen goed te kunnen begeleiden, ben je je er steeds meer van bewust hoe je kunt aansluiten bij de inhoudelijke stroming van het profiel waarin je lesgeeft. In het MBO betekent dit ook dat je je verdiept in de aansluiting tussen beroepskeuzes in het MBO en de inhoud van het vak dat je geeft op het MBO.

Aan het einde van de hoofdfase ken je verschillende onderwijsmethodes (zoals De Geo, Wereldwijs, BuiteNLand, Stercollecties, wikiwijs of eigen methode) die gebruikt worden voor je vakgebied. Ook kun je beoordelen of deze methoden passen bij de visie op onderwijs en het onderwijsconcept van de (stage)school.

Als docent aardrijkskunde is het nodig om voldoende te weten over het (leren van het) vak aardrijkskunde. Daarom beheers je aan het einde van de hoofdfase de vakinhoudelijke en vakdidactische kennis die je nodig hebt in je stage. De basis voor je kennis is het artikel *Aardrijkskunde leren*, het curriculaire uitgangspunt van de opleiding aardrijkskunde. Daaraan gekoppeld heb je je verdiept in verschillende visies op en definities van leren. Omdat je steeds beter je eigen manier van leren doorgrond, kun je leerlingen steeds beter ondersteunen bij het leren. Zo kun je voorbeelden noemen van manieren waarop je het (leren) leren van leerlingen

kunt oefenen en ondersteunen (bijvoorbeeld onthouden, begrijpen, samenvatten, herhalen, analyseren, voorspellen en creëren). Daarbij weet je hoe kennis is opgebouwd uit procedurele kennis (vaardigheden) en declaratieve kennis (inhoud: structureel en contextueel). Je krijgt steeds meer zicht op manieren van toetsen op je stageschool. Daartoe heb je je ook verdiept in het Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA).

Vorbereiding lessenreeks en lessen daarbinnen Analyse + ontwerp + ontwikkelen

In de hoofdfase ga je van het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van een les, naar het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van een lessenreeks. Hierbij ben je je bewust van de positie van jouw lessenreeks binnen de methode en het curriculum, en deze positie kun je ook uitleggen. Daarnaast laat je je lessenserie aansluiten bij het PTA van je stageschool.

Om een lessenserie te kunnen ontwerpen, begin je met het maken van een analyse van het hoofdstuk uit de methode waar de lessenreeks bij hoort. Je analyseert de soorten kennis die in de methode aangereikt worden. Op basis van de analyse benoem je waar jouw kennishiaten zitten en hoe je die gaat repareren. Je bent je er van bewust dat leerlingen misconcepten hebben en tijdens de analyse bedenk je waarover leerlingen misconcepten kunnen hebben. Ook bedenk je tijdens het analyseren welke actualiteiten je aan de vakinhoud kunt koppelen, zodat je de actualiteit regelmatig laat terugkomen in je lessen.

Bij het voorbereiden en geven van je lessen ben je je bewust van de pedagogische behoeften van jouw doelgroep. Daartoe bezit je kennis over de ontwikkeling van de adolescent, met name wat betreft de lichamelijke en seksuele ontwikkeling, de ontwikkeling van het denken en de taalontwikkeling, de sociaal-emotionele ontwikkeling en de identiteitsontwikkeling. Je kunt deze ontwikkeling in het perspectief van de leefomgeving en de school plaatsen. Op basis van deze kennis en kunde, ondersteun je tijdens het lesgeven de sociaal-emotionele ontwikkeling van de jongere.

Om je lessen(serie) goed voor te kunnen bereiden, uit te voeren en evalueren, heb je ook kennis nodig over groepsprocessen. Daarbij ken je manieren waarop je deze groepsprocessen kunt onderzoeken en weet je hoe je groepsprocessen op een positieve manier kunt beïnvloeden. Je ondersteunt de groepsontwikkeling met als doel een positieve, veilige groep. Hierbij is het van belang dat je de meest voorkomende leer- en gedragsproblemen kent en herkent.

Ook heb je kennis over belangrijke ondersteuningsbehoeften van jongeren (bijvoorbeeld wat betreft leren leren). Je kunt gegevens uit het leerlingvolgsysteem interpreteren en je oefent jezelf erin om hier rekening mee te houden in je lesgeven. Daarbij herken je de (individuele) behoeften van jongeren (bijvoorbeeld wat betreft manieren van leren en het niveau) en probeer je hier zoveel mogelijk aan tegemoet te komen. Je creëert een veilige sfeer door positief in je gedrag te zijn naar jongeren: ze mogen er zijn, en jij ziet hen. Ze mogen fouten maken en leren (hoe ze leren) van die fouten.

Op basis van al het bovenstaande, ben je in staat om leerdoelen en succescriteria te formuleren op het juiste niveau voor jouw doelgroep passend binnen de lessenserie, Daarnaast heb je je verdiept in de vraag waarom aardrijkskunde betekenisvol is voor leerlingen. Dit maak je in de lessenserie regelmatig duidelijk aan je leerlingen en dit doe je passend bij het thema waar zij op dat moment mee bezig zijn.

Binnen je lessenserie gebruik je het DI-model, samenwerkend leren of een ander didactisch model om je lessen te ontwerpen d.m.v. de ADDIE-ontwerpcyclus. Het ontwerp maak je zichtbaar in lesplannen of lesvoorbereidingsformulieren. In dit lesplan beschrijf je ook wat nodig is om de lessen bij deze doelgroep efficiënt te laten verlopen (bijvoorbeeld het inzetten van een stappenplan van orde). Tevens beschrijf je per lesfase de handelingen van jezelf als docent en van de leerlingen en eventuele organisatorische aspecten.

Bij het ontwerpen en ontwikkelen van de lessenserie hoort ook een evaluatie en/of toets. Je kent de verschillende functies van evalueren en toetsen. Je hebt kennis van verschillende manieren van toetsen die passen bij deze functies. Je kunt een bij de door jou ontworpen lessenreeks passende manier van toetsen kiezen en deze keuze onderbouwen. Je kunt deze toets ontwikkelen en afnemen (let op: dit kan ook een product met een beoordelingsformulier zijn).

Je kunt voor elke les in je lessenserie (en lesfase daarbinnen) een onderbouwde keuze maken voor didactische leer- en werkvormen die leerlingen in staat stellen om de leerdoelen en succescriteria te behalen. Je oefent met het geven van keuzemogelijkheden aan leerlingen en met vormen van samenwerkend leren. Daarnaast maak je binnen de lessenserie gebruik van passende onderwijstechnologie, bijvoorbeeld quiz-apps, LessonUp, of de online omgeving van de methode. De per les(fase) gekozen werkvormen kun je uitwerken tot leerlingmateriaal. Hierbij sluit je aan bij de belevingswereld van je doelgroep en houd je rekening met de leerbehoefte van leerlingen.

Een goede manier om lastige situaties of dingen die niet werken te ondervangen is om lessituaties die zich kunnen voordoen bij deze doelgroep al van te voren te visualiseren. Je stelt jezelf dan voor dat je de les geeft, wat jij doet en zegt en hoe de leerlingen dan zullen reageren. Daarbij kun je bedenken hoe te handelen in deze situatie of wat er misschien niet gaat werken. Dit geeft je van tevoren meer handelingsperspectieven. En je kunt je lesvoorbereidingen op onderdelen nog aanpassen, als je tijdens de visualisatie al merkt dat iets waarschijnlijk echt niet gaat werken.

Uitvoering lessenreeks Uitvoeren

Voorafgaand aan elke les van je lessenreeks ben je op tijd in het lokaal en heb je de benodigde materialen klaarliggen. Je verwelkomt de leerlingen en loopt rond om gesprekjes te

voeren/contact te maken. De bedoeling van het contact maken is dat je overziet wat de beginsituatie is van elke leerling, om hierop meteen in te kunnen spelen. Een drukke leerling kun je tot rust brengen bijvoorbeeld. Je zorgt ervoor dat de leerlingen gaan zitten, hun spullen pakken en hun tas van tafel halen. Het helpt als je hierover al duidelijke afspraken met je leerlingen hebt gemaakt. Je hebt helder wat je gedragsverwachtingen zijn en zet deze bv ook vooraf op het bord, zoals telefoon in de tas en pak vast je boek. Je hebt helder welke gedragsverwachtingen je tijdens de les hebt, zoals eerst de vinger opsteken als je een vraag hebt.

Dan ga je voor de klas staan en vraag je de aandacht zodat duidelijk is dat de les begint. Het helpt als je voor jezelf een en dezelfde manier hanteert om de aandacht te vragen. Pas als je de aandacht hebt van iedere leerling en het helemaal stil is, kun je met de les beginnen. Het is belangrijk dat je de leerlingen in de leerstand brengt door bijvoorbeeld te werken met een aandachtrichter, of te vragen waar de vorige les overging, of door een prikkelende vraag te stellen, iets uit de actualiteit te laten zien, enzovoort. Je maakt de verwachtingen en doelen van de activiteiten in de les betekenisvol voor leerlingen. De indeling van de les kun je bespreken, maar natuurlijk op het (digi)bord gezet hebben. Afhankelijk van de lesopbouw ga je een onderwijsleergesprek aan, geef je instructie voor zelfstandig werken of loop je rond om leerlingen te helpen.

Tijdens deze activiteiten is het belangrijk om een veilig klassenklimaat te creëren waarin door iedereen geleerd kan worden. Hierin wordt tegemoet gekomen aan de basisbehoeften van leerlingen. Dit houdt in dat je pro-actief handelt in het geval van ordeverstoring gedrag. Hiervoor moet je signalen opvangen, zowel van individuele leerlingen als van de groep. Hierbij geldt altijd: hoe eerder je signaleert, hoe kleiner je handeling kan blijven en hoe veiliger het leerklimaat is. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat je, als een leerling door jou heen praat, je stopt met praten en wacht tot de leerling stil is, daarbij kijk je de leerling aan die het betreft. Bij ordeverstoring gedrag kun je grenzen aangeven en stopgedrag inzetten. Het gebruik van de ik-boodschap is hierbij belangrijk. Hier kun je dan je geprevisualiseerde reactie inzetten. Om dit voor elkaar te krijgen is onder andere durf nodig, maar ook volharding. Het is belangrijk dat je daar de tijd voor neemt en prioriteit aangeeft. Je bent je bewust van je rol als docent en dat daarbij het effectief ingrijpen nodig is om een veilig leerklimaat te creëren. Als een correctie bij een leerling is gedaan volg je of deze door de leerling opgevolgd wordt. Je neemt hiervoor ook weer de tijd. Als de (kleine) correctie niet werkt om de leerling te corrigeren ben je in staat om een grotere correctie van jouw stappenplan van orde toe te passen. Wat bijvoorbeeld kan betekenen dat je de leerling aanspreekt op het ordeverstoring gedrag door middel van een ik-boodschap. Je bent je bewust van het belang van consequent handelen, wat bijvoorbeeld betekent dat je ook doet wat je zegt dat je gaat doen. Pro-actief handelen kan natuurlijk ook inhouden dat je positief beloont in plaats van alleen maar bestraft.

Daarnaast motiveer je leerlingen om te leren door een eigen actieve houding en enthousiasme. Jij als docent creëert wat heet 'need to know', een bepaalde leergretigheid bij leerlingen. Dit doe je onder andere door de leerstof op een begrijpelijke, betekenisvolle en aansprekende manier met de leerlingen te delen. Hierbij gebruik je bijvoorbeeld foto's, filmpjes, powerpoint of een quiz-app. Je voert een doelgericht onderwijsleergesprek met de hele klas, waarbij je

open vragen stelt en doorvraagt. Je blijft hierbij duidelijk over de manier van werken: dat je elkaar laat uitpraten, dat je niet door elkaar praat, dat je met respect met elkaar omgaat, dat soort dingen. Je laat leerlingen op elkaars antwoorden reageren.

Je zorgt ervoor dat leerlingen die dat nodig hebben hulp van je krijgen bij het leren en werken tijdens de door jou gekozen werkvormen. Als leerlingen in een groep samenwerken, en samen moeten leren, dan ben je in staat om die samenwerking te monitoren en de zelfstandigheid te begeleiden. Je geeft de leerlingen daarbij feedforward op hun gedrag en houding in de groep. Daarbij kun je een coachend gesprek met een leerling voeren. Als je bij een leerling leerproblemen signaleert, of andere problemen of uitdagingen, dan noteer je dat voor jezelf en bespreek je dit met je begeleider of collega's.

Ook evalueer je binnen de lessenserie hoe er aan de leerdoelen/succescriteria is gewerkt, en wat er is geleerd. Zo volg je de voortgang van de leerlingen. Aan het einde van de lessenserie neem je de toets af (wat ook een product kan zijn). Je kijkt deze na en bespreekt de resultaten met de leerlingen. Ook bespreek je de toets zelf met de leerlingen. Daarbij ga je in op vragen als: wat ging er goed? Wat kan beter? Hoe hebt je geleerd en wat zou je anders kunnen aanpakken?

Door tijdens de lessenserie aandacht te geven aan wat er is geleerd en hoe er is geleerd, en dit ook aan het einde van de lessenserie te doen, check je of wat jij hebt gedaan het gewenste effect heeft gehad. Zo word je je steeds meer bewust van de effectiviteit van je eigen handelen.

Lesevaluatie en reflectie op eigen handelen Evalueren

Het lesgeven doet iets met je (denken, voelen, willen). Door te reflecteren ga je betekenis geven aan die ervaring. Dit leidt tot een bepaald inzicht (bewust begrip). Je reflecteert op je pedagogisch handelen en kijkt hierbij naar de diepere lagen (kernreflectie, Bateson).

Meer in detail betekent dit dat je kritisch opbouwend terugkijkt naar je eigen lessen, wat betreft het verloop van de les. Vragen die dan centraal staan zijn bijvoorbeeld: Verliep de les zoals gepland (tijd en organisatie)? Kon ik de les uitvoeren zoals ik had gedacht? Hoe verliep het contact met de leerlingen? Op welke manier heb ik geprobeerd interesse te tonen in de leerlingen en is dit gelukt? Kon ik de leiding nemen en houden? Kon ik de docentrol vervullen? Hoe verliepen de verschillende lesfasen en het werken met de werkvormen? Was dat zoals ik het verwachtte (op basis van de previsualisatie)? Pasten de werkvormen bij de leerdoelen/succescriteria?

Op basis van de antwoorden op deze vragen, kun je mogelijke oorzaken benoemen voor het verloop van de les(sen), de lesfasen en de werkvormen. Daarbij kun je aangeven op welke manier het verloop van de lessen en de lesfasen en werkvormen invloed op elkaar hebben gehad. Ook kun je op basis van bovenstaande bepalen of de leerdoelen/succescriteria passend waren en of de leerdoelen behaald zijn op de best mogelijke manier.

Je weet hoe je aanvullende feedback kunt vragen bij leerlingen en collega's, als bovenstaande je niet voldoende informatie geeft. Je kunt deze feedback analyseren en gebruiken voor je eigen ontwikkeling in je beroep. Je vraagt bijvoorbeeld feedback op je gemaakte didactische keuzes, maar ook op je didactische en pedagogische handelen in de klas. Je kunt

verbeterpunten en alternatieven formuleren, op het gebied van de inhoud, didactiek of pedagogiek, die je de volgende lessen gaat toepassen. Binnen het team stem je je handelen af met collega's en je overlegt met collega's over je hulpvragen ten aanzien van een leerling of een klas.

Daarnaast ben je steeds beter in staat je eigen ontwikkeling vorm te geven. Je bent je steeds meer bewust van welke gevoelens en gedachten je tegenkwam in bepaalde situaties en wat dit deed met jou als persoon. Je kunt steeds beter benoemen welke inzichten je dit gaf over jouw eigen handelen.